Väike-Ameerika HÄÄL

Uue Maailma häälekandja! Jaanuar 2009

Elust Uue Maailma seltsimajas

lk 2 - 3

Kohalik
"Eestimaa talved on maailma parimad"
lk 5

Öko
mis siis ikkagi on öko?
lk 5

Kodupoed
Uue Maailma väikeärid
lk 8-9

Kiviaeg
Kas vanasti olid kivid hallimad?
lk 10-11

Kunstipärane
originaalkoomiks ja Uue Maailma bluus
lk 12

Uus Maailm hingas salsarütmis

Kati Lumiste
kati@uusmaailm.ee

Kõigepealt põsemusid. Nii on salsaseltskonnal kombeks. Isegi Eestis

Need, kes salsat ei tantsi, võisid ehk imestada, miks Uues Maailmas ühel eriti vihmasel novembri nädalavahetusel nii palju latiinosid, mustanahalisi ja ülesmukitud tüdrukuid ringi saalis. 14.-16. novembrini õnnestus päike tantsusaalidesse ja seltsimajja meelitada. Ümber seletatuna tähendab see, et aset leidis juba neljas Tallinna Salsafestival(TSF).

TSF on kolm päeva ja ööd kestev tantsumaraton, kus leiab põnevaid salsatrenne igale tasemele ja maitsele. Õpitubade programm tutvustas nii erinevaid salsastiile (LA Style, NY Style, Salsa Cubano) kui ka teisi tantse - chachat, bachatat, afrokuubat.

Eriti metsikuid tuure võttis salsa üles just seltsimajas, kus pidu varaste hommikutundideni kestis ja kus Aasia suurimaid salsastaare Alexis kõigile ühe spontaanse õppetunni andis.

Kui tahad salsat õppida ja sellest mitte midagi ei tea, siis salsafestival on tõukesaamiseks parim koht. Isegi kui sa kunagi salsat lähedalt näinud pole, võib see su tulevikku fataalselt muuta, just nii juhtus minuga kaks aastat tagasi TSF-il.

Läksin vaid nuusutama, aga jäin kinni. Suurt rolli mängivad kindlasti ka tõmmud latiinotreenerid, kes kui noored jumalad igaveseks mällu sööbivad. Mis teha, et meie kliima latiinode jaoks nii harva sobib…

Hästi iseloomustab kelmikat salsat Jazzy, Guatemala päritolu salsaõpetaja: "Juba minu vanaisa ütles, et tanstides tuleb naine naeratama panna ja ta peaks vähemalt kaks korda tantsu ajal punastama." Jazzy showprogrammi jälgides tekkis mul küll paar korda tunne, et ta tantsupartner läheb pooleks. Tema show näitas, mida tähendab inimvõimete piiridel balansserimine- seda vaadates mõtlen ainult, et nii kiiresti keerelda pole lihtsalt võimalik ja kuidas tal pea ringi käima ei hakka?

Salsafestival on kui päikesepaiste hallis novembris: kuumaverelised inimesed, puhas rõõm liikumisest ja ülevoolavad emotsioonid. Kui meie heitlikus talves tekib vahel tunne, et tahaks mingit kuuma süsti ja pole raha, et ära sõita, siis minge salsat tantsima. Rõõm on garanteeritud.

NB! Eriti hea õpetaja on minu meelest Pirje Laagus, kes on ka TSFi traditsiooni algataja

www.corazonsalsa.com
www.tsf.ee **U**

Seltsielu 24/7 Mis elu elatakse meie seltsimajas?

Merit Kask
merit@uusmaailm.ee

Uue Maailma tänavafestivali ajal oma uksed avanud Uue Maailma seltsimaja vanas puitmajas Koidu 82 aadressil on elanud üle ome esimese sügise ning elu siin seltsimajas oli vähemalt sama kirju kui sügis isegi.

Septembri alguses toimunud tänavafestival näitas täpselt, milline võiks elu seltsimajas ideaalis olla - kui all kohvikus peeti loengut, siis üleval katuse all toimus samal ajal kontsert, toad olid täis kunsti ja õues putitati rattaid.

Seltsimaja sügishooaja avakontserdi andsid Jaak Johanson ja Dave Murphy ning maja oli puupüsti täis. Järgenenud on mitutsetut sorti rahvakogenemisi. Näiteks on toimunud ungari, brasiilia ja argetiina õhtud. On toimunud täiesti pööraseid kontserte, näiteks Senegali ja Soome muusikaline kohtumine või Sensatsioonilise Tartu Kevadbändi esinemine. On peetud loenguid laste külmetushaiguste kodusest ravist ning tuleohutusest. Peeter Laurits ja Tiina Ubar esitlesid siin Karel Capeki "Aedniku aasta" rohkete piltidega taastrüki ilumist.

Välja on kujunenud ka igapäevased ja –nädalased ettevõtmised. Kindla peale saab seltsimajas iga õhtu kell 7 süüa. Sügisestel pühapäevadel sai osta mahedaid talutooteid, oma kasvatatud aiasaadusi müüsid Sulev ja Tea, ning mõnikord saab pärast seda mõne seltsiliikme valikul ka filme vaadata.

Vanas majas pole muidugi talv meelakkumine. Oluline on, et maja oleks inimesi täis, kes seal omi asju ajaksid ja siis ise ka enda kasutuses olevaid ruume kütaks-hooldaks. Esimesel korrusel on sisse seatud seltsi kontor ja kogukonna kohvik. Teisel korrusel on neli tuba elanikke täis ning üks tuba välismaiste rändurite tarvis, keda seltsimajas alati leidub. Esimesel korrusel on veel vabu tube, mida asjast huvitatud saaksid oma tegevuste tarbeks seltsimajalt rentida. Lisaks sellele on oodatud seltsimajja kõik, kes kohalikele mingeid tegevusi tahaksid pakkuda.

p.s. soojad sussid kuluvad siin marjaks ära. Ja kannatlik meel samuti, sest vana maja on täpselt nii palju korda seatud, kui parasjagu võimalusi on. Elekter võib mõnikord ära kaduda. Aga muidu on täitsa okidoki. **U**

Seltsimajja saab tulla

Kohvile või teed jooma.
Õhtusööki valmistama või ise sööma, koos sõpradega.
Internetti kasutama, kas enda või seltsimaja arvutiga.
Jalgratast putitama või oma vana ja kasutut annetuseks tooma.
Ajalehte või raamatut lugema.
Klaverit harjutama, kui näiteks kodus naabrid ei luba.
Appi koristama või remonti tegema.

Mõtteid ja meenutusi Seltsimaja õhtutest

Nele Katvel
ajaleht@uusmaailm.ee

Kuulsin Uue Maailma seltsist alles mõned kuud tagasi ja asi hakkas huvi pakkuma - kas tõesti eksisteerib omaalgatuslik seltskond, kes on loonud teistmoodi seltskondliku olemise viisid ja kohad.

Sügislehtedesse hüppamise õhtu jäi meelde, kuigi ma ise seal ei käinud. Miljöö väärtustamine ja kogukondlik seltsimaja tekitas mõtte seltsiga liituda. Eks inimene liigub ikka sinna, kus ta leiab sarnaseid inimesi ja mõtteviise.

Esmakohtumine seltsimajaga toimus ühel sügisesel pühapäeva õhtul, kui välja oli reklaamitud maheturg. Ja filmiõhtu muidugi ka, filmiõhtuid sai pärast rohkemgi kokku.

Esimene sisseastumine Seltsimajja oli hoopis koomilise maiguga, sest läksime elukaaslasega sinna ja selgus, et maja on pime. Uks oli lahti, inimesi just nagu ka kuulda, keegi tuli trepile, keegi läks välja ... Noh, pärast saime teada, et parajasti oli elekter ära läinud, ja mõelda vaid, et me mõltesime, et äkki me polegi oodatud. Kust küll selline aim tulla võis, muigan nüüd.

Filmiõhtuid olengi põhiliselt külastanud. Samuti on lemmik maheturg, sest kartulid on väga head ja neid ostame alati varuga. Samuti maapiim, sest seda mujalt ei saagi. Õunad ja murulauk. Noh, teate küll – nagu oleks maal vanaema juures käinud.

Seltsimajas on alati mõnusalt kodune aura. Mõnikord olen sealt lihtsalt läbi astunud, et varbaid soojendada ja tassike teed juua. Aga nälga ei jää seal keegi ja alati on varuks erimaitselised ja erimaised road. Mulle muidugi meeldivad pannkoogid kõige rohkem. Ükskord juhtus, et parajasti süüa ei tahtnud, aga Erko võlus ikkagi kusagilt jäätisepallid välja. No muidugi oli hea.

Seltsi ja seltsimaja võlu seisnebki selles, et olenemata sellest, et inimesed ja maja võivad esmalt olla võõrad, ei ole keegi eestlaslikult külm ja kauge, vaid seltskond sobib alati kenasti kokku. Ei tea, võib-olla tuleb see hoopis sellest, et Kogukonna Köögis alati ka välismaalasi viibib. Igatahes – head mõtted tekitavad alati rohkem häid mõtteid juurde.

Ah soo, Uue Maailma selts viis mind kokku ka ühe üksikuks jäänud kassikesega, kes varsti minu kahe kõutsi kõrvalt päris uude koju kolis. Tuli üks pisike must niru seltsimaja ukse taha ja Erko ütles, et keegi võiks ta endale võtta. Elaski minu juures paar kuud ja nüüd "lapsendati" ta päriselt. Kahju, et inimesed muu prügi hulgas ka loomakesi tänavale jätavad.

Mulle meeldivad puumajad, küdeva ahju lõhn ja soojus, pisikesed tänavad ja inimlik lähedus. Elan Uue Maailma südamest küll tiba kaugemal, teisel pool Pärnu maanteed, aga ka Tallinna liba-Supilinnas. Tore, et inimesed on kokku kogunenud, et hoida ja väärtustada seda, mis linnas on ilusat. **U**

Seltsimaja kroonika

6-7.09 - Uue Maailma festival
11.09 - **Dave Murphy** ja **Jaak Johansoni** kontsert
11.09 - **Plektrumi Guerilla VJ** buss Uues Maailmas
11.09 - **avati Kogukonna Köök**
28.09 - Elektrikapi kino

06.10 - Tänavaturg
12.10 - **Sügislehtedesse hüppamise õhtu**
19.10 - Tänavaturg ja Elektrikapi kino
23.10 - **Ungari pidu**
16.10 - Elektrikapi kino

02.11 - Tänavaturg
06.11 - **Loeng laste külmetushaiguste ravist**
09.11 - Tänavaturg ja Elektrikapi kino
16.11 - **Karel Capeki** raamatu "Aedniku aasta" esitlus
21.11 - Kontsert ansamblitega **Sensatsioonile Tartu Kevadbänd** ja **Kurjam**
22.11 - **Lumememme päev**
23.11 - Luuleõhtu koos **Karl-Martin Sinijärve**, **Mihkel Kaevatsi** ja **navaho indiaanlastega**
29.11 - **Brasiilia laupäev**
30.11 - **Argentiina õhtu**

07.12 - Tänavaturg
07.12 - **Tom Waitsi** 59s sünnipäev
09.12 - Elektrikapi kino
10.12 - (Kirjanike maja musta laega saalis) kirjanduslik kolmapäev "Uue maailma lood ja luuletused" - **Tõnis Rätsep, Jaan Pehk, Tarmo Teder, Veiko Märka, Ivar Sild, Karl-Martin Sinijärv, Rein Ruutsoo, Jürgen Rooste** ja paljud teised.
11.12 - **Loeng tuleohutusest**
13.12 - Muusikaline kohtumine - **Senegal** ja **Soome**
19.12 - Kuuse ehtimine ja EKA kammerkoori jõulukontsert
31.12 - **Aastavahetus seltsimajas**

01.01 - **Tom Sawyeri** päev
04.01 - Elektrikapi kino
06.01 - Valgusfestivali raames **roheliste laternate tänava avamine**
07.01 - Luulekogu esitlus - **Rooste, Künnap ja Sinijärv**
16.01 **Värske Rõhu** õhtu

Väike fotomeenutus Tallinna salsafestivali kirglikult lõpupeolt meie seltsimajas.

Saab ka teisiti

Mõtteid uuest maailmast

Mida iganes Uue Maailma selts ette ei võtaks, on pea iga tegevuse üheks sihiks tegutseda koos. Luua tunne ühisest kogukonnast, kuhu kuuluvaid inimesi nende kodupaik ühendab.

Uus Maailm on linnaosa, kus elavad kõrvuti uskumatult kireva taustaga tegelased, kõigil oma nägemus mõnusast kodukandist. Kelle unistustes on Uus Maailm autovaba ökolinnaosa, kes unistab mõnusast tänavamelust kohvikute ja pisipoodidega, kes soovib siin kuulda vaikust ja linnulaulu. Üks unistus ei välista teist ja ruumi on kõigile.

Selles ajalehenumbris on nii mõnigi artikkel, mis võiks panna mõtlema koos tegutsemise erinevate võimaluste peale. Mida on võimalik teha ära siis, kui tegutsetakse ühiselt. Mida me oleme juba teinud. Ja et ühiskondlik kooseksisteerimine ei pruugigi välja näha üldse selline, nagu meie kultuuriruumis harjumuspärane on.
Mitte, et me hauksime salaplaani, kuidas Uut Maailma isemajandavaks üksuseks teha, nagu toimivad iseseisvate kogukondadena paljud ökokogukonnad. Soovime lihtsalt anda mõltlemisainet, et saab ka teisiti. Ka siin samas. U

Väike küpsis grillitud vahukommiga? Lili pakkus festivalil USA rahvustoitu.

Nõdrameelsete farm ja kunstizombide keskstaap

Meie seltsi aasta suursündus, septembris toimunud Uue Maailma tänavafestival möödus suurepäraselt.

Siin väike kokkuvõte toimunust ühelt festivalikülastajalt. Leidsime selle muljetuse netiavarustel ringi seigeldes aadressilt
mcsylt.blogspot.com

Nägin ka siis selle õuduse ära. Ja selle põhjal otsustades teatan, et tuleviku uus maailm on väga kole koht. Tulevik kuulub hipidele, bohheemidele, wannabe kunstiahvidele ja teistele muidu endaga mitte hakkama saavatele inimestele.

Kõik on riides nagu viimsed kaltsakad, mingeid kombeid ei ole - istutakse äärekividel ja puha maas, sealjuures juuakse õlut, odavat veini ja viina ning pahvitakse suitsu pakkide kaupa.

Karjutakse jubeda häälega oma lollakaid diipe luuletusi, häguste silmadega ning värisevate kätega pakutakse oma vana prügi müüa. Veel enam seda lausa üritatakse sulle tasuta pähe määrida ja taskutesse toppida. Letid on lookas mustuse, pesematuse ja hingematvalt ropu haisu all. Teisel letil on näha jälle mingid vaimuhaigete plätserdisi, mida pakutakse kunsti nime all, kuid pole seda mitte.

Siis teatakse, et toimub rongkäik uue seltsimaja juurde. Mõtlen, et ohohh, lähen ka vaatan seda uut seltsimaja. Käin selle nö, rongkäigu kõrval ja vaatan - see pole mitte väärikas rongkäik vaid homotsikirkus - mehed, kes peaksid väärikat eeskuju näitama meie noortele, on värvikirevalt riietatud ja aelevad üksteisel kaelas, musitavad teineteist ning mõmisevad seejuures midagi. Noored neiud, kes on meie ühiskonna peeglid, on rasvaste juustega ja küürus selgadega ning nende silmade taga haigutab tühjus ning nad lohistavad oma mudaseid tanksaapaid enda järel.

Jõuame siis selle uue seltsimaja juurde, mis kujutab endast vana mädand kuurilobudikku - see on kõige puhtakujulisem narkourgas, alkohoolikute lesila, nõdrameelsete farm ja kodutute kunstizombide keskstaap. Väärikad kodanikud nagu mina, ei jää sinna kauaks passima - me läheme ära. Kuid paljud teised nö. new age luuserid jäävad sinna oma suurepärast uut maailma korda ülistama, puid kallistama, lehehunnikutesse kargama nagu pooletoobised ja karjuma. Lihtsalt karjuma.

Tahan lahkuda aga mu juurde astuvad 2 hipit ja 1 emobohheemlane. Üks nendest sirutab oma räpase pihu mu poole, saan aru, et ta tahab raha. Ma ütlen talle, " ei ma anna sulle raha, sa jood selle maha või ostad mingi luulekogu". Hipi saab seepeale kurjaks ja ütleb midagi oma arusaamatus keeles - mille ta on kusagil keldris asuvas kunstiakadeemias ise välja mõelnud ja sellega oma magistritöö ära kaitsnud. See on nii hirmutav ja ma võtan rahakotist 5 kroonise ja ulatan selle neile. Seepeale jooksevad nad rõõmsalt poodi kõik koos ning ma pääsen minema.

Tunnen kaasa kõigile seal naabruses elavatele inimestele, kes peavad kõike seda õudust nüüd taluma hakkama. U

Telli Väike-Ameerika Hääl

Ajalehe tellimiseks tuleb minna aadressile:

www.uusmaailm.ee või
Koidu 82 Uue Maailma Seltsimaja

Tellimuse hind on 100EEK ja selle eest lubame teile koju toimetada vähemalt 5 numbrit.

Väike-Ameerika Hääl
on Uue Maailma seltsi ajaleht, mille ilmumist toetab Vabaühenduste fond, mis on rahastatud Islandi, Liechtensteini ja Norra poolt EMP finantsmehhanismi ning Norra finantsmehhanismi vahendusel. Toetust koordineerib Avatud Eesti Fond.

MTÜ Uue Maailma selts, registrikood 80246548
Koidu 68B, Tallinn 10122
Kontakt@uusmaailm.ee
www.uusmaailm.ee
Sampo pank, arve 333003840002
maja fondi arve 333905530009

Meie väikesesse toimetuskonda kuuluvad
Merit Kask, kes toimetab
Martin Sookael, kes kujundab
Kati Lumiste, kes kirjutab
Ja kõik teised, kes selleks huvi üles näitavad.

Esikaanefoto: Annika Haas

Aitäh Annika Haasile, Nele Katvelile, Marko Ausmale, Mcsyldile, Henri Laupmaale, Toomas Trapidole, Peeter Lauritsale, Madle Lippusele, Jürgen Roostele ja teistele.

Eriline tänu kuulub Estravelile, kelle kontoris see tagasihoidlik leheke salaja pärast töötunde kujundati.

Selle ajalehe tegemisel haavati võimalikult väheseid päris ajakirjanikke.

ajaleht@uusmaailm.ee

Eesti talved on maailma parimad!

Merit Kask
merit@uusmaailm.ee

"Kuidas ma saaksin oma elu niiviisi korraldada, et ma muidu elan Barcelonas, aga detsembrist kuni märtsini olen siin," arutleb Marta Boan. Tema eestlasest vetstluskaaslane kohmetub. See mõte tundub liiga veider.

Marta jaoks on kõik väga loogiline.

Punkt 1

Kuigi Marta kodulinn Barcelona võib olla 9 kuud aastast tõeline päikeselinn, siis 3 kuud aastast on seal jube külm, sest Barcelona majad pole mõeldud talviseks elamiseks. Nii et vastupidiselt tavaarusaamadele, mille järgi sügise saabudes tuleks otsejoones kusagile sooja kliimaga kohta sõita, on Marta jaoks just Eesti see koht, kus külmast aastaajast on võimalik tõeliselt rõõmu tunda – seda tänu soojadele tubadele ja talvistele riietele, mis ka väljas käimise mõnusaks teevad.

Marta vaatab igal õhtul ilmateadet ja kui lubab järgmiseks päevaks lund või vähemalt miinuskraadegi, siis hakkavad Marta silmad ootusärevilt särama. Sõita oma rohelise kokuka-tüüpi rattaga läbi lumise Tallinna Balti jaama turult ostetud käpikud käes – vot see on Marta jaoks romantika!

Punkt 2

Martale meeldib väga tööd teha ja siinne pime aastaaeg soosib sellist eluviisi üliväga. Marta istub öötundideni oma töökojas Eesti Kunstiakadeemias ja nokitseb ülipeenikeste kullast, titaanist ja plaatinast ehete kallal. Marta nimelt on ehtekunstnik, seejuures väga kirglik ehtekunstnik, kelle firmamärgiks on väga tagasihoidlikud, nö nähtamatud ehted.

Ka see on täiesti tagurpidi mõttekäik – kui muidu on ehted näitamiseks, siis Marta ehted on intiimsed, rohkem kandja enda rõõmuks, kui välise sära loomiseks.

Punkt 3

Eestis tunneb Marta ennast nagu kodus, eriti kunstiakadeemias ja Uues Maailmas. Võiks öelda, et Marta on Uue Maailma kogenud artist in residence ehk meie kodukanti väisav võõramaa kunstnik. Kes hundile sõrme annab, see teadagi millega lõpetab.

Esimest korda sattus Marta Uude Maailma peaaegu kolm aastat tagasi, kui ta koos oma elukaaslase, Bracelona graffitikunstniku Eduga Tallinnasse kolis, et Erasmus programmi vahendusel meie kunstiakadeemias õppida.

Kui ilmateade lubab järgmiseks päevaks lund, siis hakkavad Marta silmad ootusärevilt särama

Marta ja Edu, kes siia saabudes peaaegu üldse inglise keelt ei osanud, helistasid EKA stendil olnud toa kuulutuse juures olnud telefoninumbrile ja nii leidsid nad oma esimese peavarju Uues Maailmas Rein Ruutsoo majas Väike-Ameerika tänaval. Sealt edasi koliti soojade ilmade saabudes Koidu tänava armsasse, ent toona üsna räämas olnud korterisse.

Too kevad oli suurepärane. Marta ja Edu, kes hispaanlastele omaselt peavad lugu heast toidust, pakkusid oma eestlastest korterikaaslastele oskuslikult valmistatud kataloonia roogasid, ning eestlased laulsid neile päikesetõusuni välja regilaule kunagise kultusansambli Collage i muusika saatel.

Läks nii, et Marta je Edu elasid nii hästi Eesti ellu sisse, et kippusid siia ikka ja jälle tagasi. Näiteks käidi tänavusel Uue Maailma tänavafestivalil, kus Edu ka stencil-tüüpi graffiti töötuba läbi viis.

Kui Edu sõitis koju tagasi, siis Marta jäi mõneks ajaks taaskord Uude Maailma pidama. Ta elab ikka Väike-Ameerika tänaval, nüüd juba Toomkuninga poe peal, ja askeldab ikka Kunstiakadeemias. Ja püüab välja nuputada, kuidas järgmiselgi aastal siia tagasi saaks tulla. **U**

FOTO: MERIT KASK

Öko pole ainult vihmavee kogumine ja põhumajad!

Toomas Trapido
ajaleht@uusmaailm.ee

Roheliste erakonna liige Toomas Trapido selgitab, mis loomad on ökokogukonnad. Et heast mõttest võimalikult paljud osa saaks, siis võtab Väike-Ameerika Hääl taaskasutusse Õpetajate lehes juba ilmunud artikli

„Ökokogukond – mis see on?“ Seda küsimust võib viimasel ajal päris tihti kuulda, kuna eesti keeles on selline termin üpris värske ning vajab lahti seletamist. Mõistmiseks on aga tarvis konteksti ning ökokogukondade puhul on selleks globaalsed muutused.

Viimaste aastakümnete jooksul on mitmed protsessid, nagu kliima soojenemine, fossiilse energia kasutamise tippu jõudmine, finantssegadused jt üha kiirenenud ning üha rohkem inimesi tunnetab, et maailma elukorraldus peab muutuma, sest vanamoodi mõne aja pärast lihtsalt enam ei saa.

Ökokogukondadesse ongi tihtipeale kogunenud inimesed, kes otsivad ja katsetavad uue elukorralduse mudeleid. Sõna „elu“ viitab juba ise terviklikule lähe-nemisele ja selliste kogukondade eesmärgiks on leida terviklahendusi, et meie maailm oleks terve.

Ökoloogiline mõõde

Ökokogukondi iseloomustab neli aspekti, mis ühes tõelises kogukonnas on kõik esindatud. Tervikuna iseloomustavad nad uut ja arenevat maailmavaadet. Esiteks kõige ilmsem ja käegakatsutavam – **ökoloogiline** aspekt. Kuidas ja millest on ehitatud majad, kas neid on lihtne ja odav ülal pidada. Kuidas on korraldatud jäätmekäitlus, kas reovett puhastatakse kohapeal ökoloogilistes puhastites, millised on tualetid. Kui palju toitu ise kasvatatakse, kas seda tehakse ökoloogiliselt. Kuidas on korraldatud transport ja kui palju energiat sellele kulub.

Ökoloogilist aspekti on ka kõige lihtsam mõõta, eelkõige läbi ökoloogilise jalajälje metoodika. Näiteks on Šotimaal asuva Findhorni ökokogukonna ja Saksamaa Sieben Lindeni ökoküla ökoloogiline jalajälg rohkem kui poole väiksem vastava riigi keskmisest.

Sotsiaalne mõõde

Samas ökoküladest ja –kogukondadest rääkides kiputakse arvama, nagu väline ja ökoloogiline ongi pea-mine. Et kui on põhumaja, siis on juba öko. Tegelikku-ses on veel kolm sama olulist aspekti, millest järgmisena kirjeldame **sotsiaalset**. Selle aspekti alustaladeks on usaldus, turvatunne, vajadustega arvestamine, osalev otsustamisprotsess ning igaühe võimalus areneda.

Oluline on kogukonna liikmete omavaheline suhtlemine, sellele mõeldes kavandatakse ühisruume, ühisalasid, et inimestel oleks igapäevaste toimetuste ajal võimalus nii kohtuda kui vajadusel ka üksi olla.

> Ökoküladest ja –kogukondadest rääkides kiputakse arvama, nagu väline ja ökoloogiline ongi peamine.

Kogukonnasiseseid suhteid iseloomustab suur läbipaistvus ning konflikte nähakse nii üksikisikut kui kogukonda edasiviiva jõuna ja seepärast pööratakse konfliktide lahendamisele üldjuhul suurt tähelepanu.

Kogukondades väärtustatakse erinevaid andeid. Isiksuse areng, õppimine ja loomingulisus on kõrges hinnas ning selleks luuakse ka võimalusi. Samuti peetakse väga oluliseks füüsilist tervist, selle hoidmist ja vajadusel ravimist.

Majanduslik külg

Kolmandaks on **majanduslik** aspekt. Eesmärgiks on majandada mitmekülgselt ja avatult, mis tähendab erinevaid tegevusalasid ning oma toodete ja teenuste pakkumist väljapoole. Ühes Euroopa suurimas, Damanhuri kogukonnas Itaalias on ligi 80 erinevat majandustegevust alates oliiviõli tootmisest ja karjakasvatusest kuni koolituste ja teraapiateni. Suuremates kogukondades töötab mingi osa inimesi tavaliselt väljaspool, olles arst õpetaja vms.

Samas on just ökokogukonna, kes elab konkreetsel territooriumil, aluseks see maa ning mõned põhitegevused on tavaliselt selle kohaga seotud, olgu selleks siis mahepõllumajandus Svanholmis, Taanis, ökoehitus sealsamas ja paljudes teistes kogukondades, koolitus- ja konverentsikeskused kogukonna maal vms. Tavaliselt saadakse mingi, küllalt oluline osa eluks vajaminevast oma maalt ja naabruskonnast, sh toit, ehitusmaterjal, küte jne.

Üksikutes uuemates kogukondades, nagu Findhornis ja Damanhuris, on käibel oma raha, mis on täiendrahaks vastavalt inglise naelale ja eurole. Täiendraha eesmärgiks on elavdada majanduslikku suhtlemist kogukonna sees, nt kui on vaja midagi parandada, juukseid lõigata, piima osta, siis eelistatakse pigem kogukonna liikmete tooteid või teenuseid, muidugi juhul kui nad kvaliteetsed on.

Vaimne külg

Neljandaks on **vaimne** aspekt. Selle all mõistetakse loovuse väljendamist läbi kunsti, laulu, tantsu, mis kõik seovad kogukonda ühte nii omavahel kui laiemalt kogu maailmaga. Kogukondades kujunevad tavaliselt välja oma tseremooniad ja tähistamised erinevate sünd-

Damanhuri asumi Itaalias kasutatakse oma Credito nimelist rahaühikut.

muste puhul.

Inimese sisemine ja vaimne areng on soositud ning kogukond tervikuna loob sellele soodsa keskkonna. Üldiselt tunnetavad ökokogukonnad maailma omavahelist seotust, terviklikkust ning mingit oma missiooni maailma muutmisel paremaks kõigile – rahumeelsemaks, armastavamaks ja loodusega kooskõlas olevaks.

See võib kõlada liiga suurejooneliselt, aga samas tekib küsimus – kes siis sellega tegelema peab, kui me oma südames ju tunnistame vajadust nende eesmärkide poole liikumiseks? Üheks, aga kindlasti mitte ainsaks vastuseks ongi ökokogukonnad. Neid ei tasu seetõttu vaadelda nii, et kõik külad ja linnad peaksid tulevikus nende moodi välja nägema, vaid just laboritena, kus katsetatakse esilekerkiva maailmakorralduse erinevaid tahke. Laiem ühiskond saab siis vaadata ja üle võtta ning edasi arendada neid mudeleid, mis konkreetses ajas ja kohas sobivad.

Ökokülasi ei tasu vaadelda nii, et kõik külad ja linnad peaksid tulevikus nende moodi välja nägema, vaid just laboritena

Sellist rolli ökokogukondade juures näeb ka ÜRO, kes on andnud neile nii auhindu kui kaasanud mitmetesse programmidesse.

Näiteid maailmast

Ajalooliselt on sedasorti kogukondi olnud juba aastatuhandeid, alates muistsest Kreekast või veelgi varasemast ajast. Ajas lähemale tulles olid keldi, eelkõige iiri kloostrid sedalaadi kogukondadeks, mis hoidsid teadmisi ja leiutasid uusi. Need, muuseas, ei olnud kloostrid eriti praeguses tähenduses, nt mehed ja naised elasid koos ning rõhk oli pigem teadmistel, kultuuril ja vaimsel arengul.

Praegused suured ja tõeliselt elavad kogukonnad said alguse kuue- ja seitsmekümnendatel aastatel - Findhorn Šotimaal ca 500 inimesega, Damanhur Itaalias ligi 1000 inimesega, mahemõis Svanholm Taanis umbes 100 inimesega jt. Samast ajast pärineb mitu Saksamaalt alguse saanud kogukonda ja Tamera Portugalis.

Tamera põhiteemaks on rahu iseendas, perekonnas ja maailmas. Nende liidrite Dieter Duhmi ja Sabine Lichtenfelsi järgi on rahu aktiivne tegevus, st sellega tuleb töötada, nagu seda tehakse ka sõja ja konfliktidega. Oma mõtete tõestuseks teevad nad aktiivset rahutööd Palestiinas ja Kolumbias.

Sieben Lindenit Saksamaalt võib nimetada Euroopa põhuehituse keskuseks. Siin on Euroopa suurim, kolmekorruseline põhust korterelamu ja käivad katsetused pooltööstuslikuks krohvitud põhupaneelide toomiseks. Sealse töö tulemusel on põhuehitus Saksamaal ka seadustatud ning reguleeritud.

Eestis on viimastel aastatel ökokogukondade vastu üha rohkem huvi tundma hakatud. Meil on mõned reaalsed kogukonnad, nagu Esna-Vodja piirkond Järvamaal, kus tegutseb Vodja kool, katsetatakse päris palju ökoloogilist ehitamist; Lilleoru Vaida lähedal, kus korraldatakse erinevaid kursusi toitumise, füüsilise ja vaimse tervise jm teemadel, Pahkla Camphill'i küla, kus on oma farm.

Päris palju on Eestis gruppe, kes on aastaid mingi teema ümber koos käinud ja kes juba omavad maad/maja või siis plaanivad seda soetada. Lisaks suur hulk huvilisi, kes tahavad rakendada mõningaid ökokogukondade lahendusi seal, kus nad elavad, mis on tegelikult ülimalt oluline.

Juunis toimus Esna mõisas Eesti ökokogukondade teine kokkutulek, kus osales ligi 150 inimest – noort ja vana, erinevatest Eestimaa otstest ja väga erinevatelt elualadelt, mis näitab, et see teema on hakanud paljudes inimestes vastu kõlama ning sündimas on huvitavaid asju. Veebruaris lõime ka Eesti Ökokogukondade Ühenduse (vt. www.kogukonnad.ee, kuigi kodulehe tegemine on alles algjärgus), kuhu võivad kuuluda nii olemasolevad kogukonnad kui füüsilised isikud ning meie ühenduse eesmärgiks ongi seda teemat Eestis edasi viia – lahti rääkida, haridusprogramme välja töötada jne. **U**

Oma rahaga kogukonnad

Henri Laupmaa
ajaleht@uusmaailm.ee

Sel sügisel käis Von Krahli akadeemias esinemas maailma ökokülade võrgustiku president Jonathan Dawson (pildil). Kohtusin Jonathaniga pärast Von Krahli Akadeemia loengut vanalinna kohvikus.

Jonathan jutustas Findhorni külast Shotimaalt, kus ta on elanud viimased aastad ja nende praktikast oma kogukonna majandust paremini tööle saada ning seda ka teistele maailma asumitele edasi õpetada.

Paar fakti Findhornist - nende asum on asutatud 1962. aastal ja tänase seisuga elab seal püsivalt umbes 450 inimest, lisaks neile käib nende programmides õppimas umbes 3000 inimest aastas. Nad on saanud UN keskkonnasõbralikuma inimasustuse auhinna. Samuti on nad suurim keskkonnatundlik kogukond Briti saartel, kelle keskkonnajalajälg on 50% UK keskmisest.

Üks huvipakkuvaid asju, millest Jonathan jutustas, oli mitmete sellelaadsete külade ja linnakogukondade eksperimendid oma rahaga. Näiteks Shotimaal kasutavad nad oma poolt emiteeritud ühikut EKO, millega saab Findhorni piires maksta ja seda kasutavad sealsed poed, konverentsikeskus ja põllumehed paraleelselt Inglise naelaga. Selles makstakse ka osa töötasudest. Tänase päeva seisuga on neil ringluses 18 000 EKO ühikut, mille väärtus on võrdne naelaga. Praegusel hinnangul toimub umbes 10% tehingutest EKOdes. Suurim kogukonnaraha kasutav asum on itaalias Damanhur oma Credito nimelise ühikuga ning üle kolmandiku tehingutest nende linnaku sees tehakse oma rahas. Harilikus linnakeskkonnas kasutatavatest rahadest on hea näide Ithaka linnas New Jersey osariigis Ameerikas, kus Ithaca Hour nimelist raha kasutatakse linnas ja sellega piirnevates farmides ning nende ühikute aastakäive ulatus mitme miljonini.

Siseraha kasutamise mõte on selles, et hoida raha ringlemas kohalikus ringluses ning sellega toetada kohalikku ettevõtjaid, käsitöömeistreid ja muid tegutsejaid. Lisaks kohalikule rahale on Findhornis ka ühistu omandis olevad tuulegeneraatorid (nad toodavad rohkem energiat, kui nad kasutavad), koolituskeskus ja meierei.

Jonathanile kuulub ka üks osa nende tuuleenergiajaamajast ja meiereist. See on üks viis panna oma raha kogukonda teenima, mitte viia seda näiteks aktsiaturule, kus ta mõju ja tasuvust on väga raske hinnata. 2009 aastal on plaanis teha kogukonnarahanduse kohtumine (Community Economics Summit) mitmete selle ala praktikute ja spetsialistide osavõtul, selle kohtumise läbirääkimised veel käivad. **U**

FOTO: HENRI LAUPMAA

Jonathan Dawson

Jonathan Dawson õpetab keskkonnatundliku eluviisi Findhorni asumis Shotimaal. Tema eesmärgiks on lõimida omavahel 20 aastat Aafrika kogemust oma ökokogukonnaelu kogemusega siin Euroopas. Jonathan on aiapidaja ja jutuvestja ning muuhulgas ka GENi president. *GEN / Global Ecovillage Networks

Sissejuhatus Uue Maailma väikeäride ellu

(peaaegu) kõik eluks vajalik Uuest Maailmast

Madle Lippus
kaku@uusmaailm.ee

Uue Maailma väikeäride hing on muidugi linna parim lihapood ja muidu suurepärase kaubavalikuga Tüdrukute kauplus Videviku tänavas, mida poe truu klient, kirjanikuhärra Karl-Martin Sinijärv ei väsi kiitmast

On ka põhjust. Ent lisaks igapäevasele toiduhankimisriitusele leiab siitkandist lahendusi ka teistele vähem ja rohkem argielulistele probleemidele.

Mis saab siis, kui saabas läheb katki? Ei midagi hullu. Naabertänavas on kingsepp. Või kui mitte naaber-, siis naabernaabertänavas. Takistusi ei tohiks tekkida ka juuksuri juurde või ilusalongi minekul. Tõeline salongide esinduspiirkond asub Koidu tänava Suur-Ameerika poolsel lõigul, nii et pigem võib probleemiks kujuneda kõikide salongide seast enda jaoks sobiva valimine.

Aga mida peale kingade parandamise ja iluprotseduuride veel Uues Maailmas teha saab? Puudus on kohalikust mõnusast söögi- ja joogikohast, ent midagi siit siiski leiab. Hilised ärkajad saavad hommikut alustada näiteks kohvikus Eha (asub Luha ja Pärnu mnt. nurgal).

Mida teha pärast hommikusööki? Näiteks asju pantida? Sealsamas Luha tänaval asub üks ning Väike-Ameerikas teine pandimaja. Loodetavasti jääb pantimine siiski igapäevaste tegevuse hulgast välja. Oluline hetk päevas on kindlasti põige Kristiine ja Videviku tänava nurgal asuvasse Volga poodi, kust lisaks tavalisematele autotarvikutele saab soetada oma vana Volga jaoks vajalikke juppe.

Miks mitte minna läbi ka Siimusti keraamika esinduskauplusest ja seejärel haarata väikse põikega Koidu ja Komeedi tänava nurgal asuvast bürootarvete poest uued pastakad (olidki kodus juba ammu otsas). Nii, ja siin saab lüüa kohe kaks kärbest ühe hoobiga ning samas asuvast Jüri Urmi ürituste korraldamise büroost tellida muusika tädipoja sünnipäevale.

Selle suure sahmimise peale peaks vist veel ühe söögi kusagil tegema. Hiline lõuna rahandusministeriumi all asuvas toidukohas (enne kui järjekordne pulmapidu selle vallutab), seejärel kiire ülevaatus Fashion J.U. Studios valmivale uuele pükskostüümile ja siis koju tagasi.

Endalegi üllatuseks avastasin, et pisut ringi vaadates selgub, et tegelikult asub siin kandis mitmeid ja tegevusalalt väga erinevaid kauplusi/töökodasid/ettevõtmisi. Ja seda Väike-Ameerika 8 ja 19 aadressidel asuvaid suuri kontormaju arvestamata.

Miks neid mitte arvesse võtta? Lihtsalt selle pärast, et enamus neis asuvaid ettevõtteid ei ole suunatud kohalikule elanikule ja kuigi paljud sealsetest kontoritest on asunud seal juba aastaid, ei ole kohalikud neid sellepärast rohkem külastama hakanud. Pigem huvitavad meid esimestel korrustel asuvad ja võimaluse korral suurte akendega ärid, mille akendest huvilised saavad sisse piiluda.

Seega, kui esialgu võibki tunduda, et väikepoendus on Eestis välja surnud, siis päris nii see nüüd ka ei ole. Samas on tõsi see, et ei majanduslikult ega ka piirkonnale näo andjana eriti olulist kaalu pisiäridel ei ole. Omaette küsimus on muidugi ka, et kui palju oskame neid näha ja kui palju ise sellist väikeettevõtlust väärtustame. Ega lähe ostlema supermarketisse, kust „kõik ühest kohast, kiiresti ja kindla kvaliteediga kätte saab“.

Tegelikkuses on jätkuvalt palju asju, mille jaoks tuleb Uuest Maailmast välja minna ja kaugeltki mitte kõiki oma vajalikke asju ei saa siin korda ajada (ja kas see üldse ongi vajalik?). Kuid samal ajal on siin siiski nii mõnedki valdkonnad esindatud ja võibolla tasuks nende äride vastu veidi rohkem huvi tunda. **U**

FOTOD: 4X MERIT KASK

Uue Maailma väikeäride hing "Tüdrukute lihapood".

Arhitektuuribüroo

AB Ansambel, Koidu 122 / Planeedi 4-47, www.ansambel.ee

Õppesõidu plats

Virmalise 12

Kodu

Siimusti Keraamika Virmalise 9 www.siimustikeraamika.ee

Tark Maja Komeedi 5 www.dmc.ee/main.php?t=maja&l=ee

Lauanõude hulgi- ja jaemüük, Luha 40, T-R 12-17

Elektrikaubad, Luha 40, E-R 8.30-17

Kingsepp/Riideparandus/Köösner

Kingsepp Kristiina/Luha nurgal keldris E-R 10-18

Kingsepp Villardi / Endla nurk E-R 7.30 – 17.00

Helain Rõivaste ja kohvrite parandus, köösner, Luha 38, 6482 223, www.helain.ee

Juuksur

Komeedi 9 (Aasa/Komeedi nurk), E-R 9-20

Koidu 56, E-R 10-18 L10-15

Juuksurisalong Toom Kuningas, Toom-Kuninga 28, juuksur teenindab vastavalt tellimusele

Linda Juuksurisalog Väike-Ameerika 9, E-R 10-18

Luha 35b, E-R 9-20

Meeste Juuksur, Luha 42, E-R 9-19 L9-15

Ilu

Ilusalong Koidu 70/Saturni 1 E-R 9-19, L 10-15

Koidu 53 Solaarium, kosmeetik, massaž, maniküür, pediküür

Koidu 53 **Dominique küünestuudio** E-R 10-19, L-P 10-17

Koidu 62 **Nefertiti** E-R 10-20, L 10-17, 55 689 567

Koidu 56 **Enely ilusalong** (juuksur, kosmeetik, pediküür, maniküür) E-R 9-19 L 10-16

Massaaž, Väike-Ameerika 11, 55 38 448

Kinnisvara

Real Kinnisvara Koidu 70/Saturni 1 www.real.ee

Prisma Kinnisvara Koidu 70/Saturni 1 www.prisma.ee

Büroo

Bürokraat dokumendikeskus Komeedi 5 www.dmc.ee

Uue Maailma kodupoed

Ürituste korraldamine

Jüri Urm Muusikaagentuur Komeedi 5 http://www.dmc.ee

Tehnika müük ja hooldus

Simson teeninduskeskus, kodumasinate hooldus, remont. Suur-Ameerika 37, E-R 9-18

E-market, tehnika ja –teeninduskeskus Luha 7 www.e-market.ee 645 9775, E-R 9-17

Arvutiait, Luha 19, www.arvutiait.ee

Noortele

Tallinna ja Harjumaa **noorte teabe- ja nõustamiskeskus** Suur-Ameerika 35 www.taninfo.ee/?id=26326

Kesklinna noortekeskus, Videviku 31, www.taninfo.ee/kesklinn

Kunst/Disain/trükikoda

Art-Haus, kunstiteoste ost-müük, Väike-Ameerika 8, 6440 540, E-R 11-18

Indrias disain-trükikoda, Suur-Ameerika 35-1, www.indrias.ee

Sekspood

Planet-Amor Väike-Ameerika 11 www.sexshop.ee

Pandimaja

Lombard Väike-Ameerika 11 avatud?

Pandimaja Luha 35b, iga päev 9-23

Mood

Fashion J.U. Studio Virmalise 2

Vanavara

Vanavarakaupade äri Virmalise 2 56 90 8325

Restoran/Kohvik

Cafe Lunch Väike-Ameerika 19 (Väike-Ameerika ja Luha nurgal) E-R 12-15

Kohvik Eha, Külmad ja soojad toidud, Pärnu mnt 80 E-R 9-21

Riis kiirtoidurestoran, Pärnu mnt 62A, 6427025, www.riis.ee E-R 11- 19

Autoteenindus

LUX autoteenindus Luha 17, 55 55 1905

Volga pood Kristiina ja Videviku nurgal E-R 9-18, L9-16

Erinevad autoteenused (käsipesula, kummiremont etc) Luha 34

Hambaravi

OÜ Komfort stomatoloogia 645 0491 Virmalise 24/26 E-R 9-18

Koolitus

Keeltekool Lingvapark 6311793 Virmalise 24/26 www.asbsa.ee

Virmalise kunstikool 6311793 Virmalise 24/26 www.asbsa.ee

Toidupood

Virmalise 24/26

Toom-Kuninga pood, Väike-Ameerika 6

Tüdrukute lihapood, Videviku 6

Kingseppi on siin mitmeid. Üks neist tegutseb Videviku 14 aadressil.

Tõeline vanakooli autovaruosade pood Volga.

FOTOD: 4 x MERIT KASK

Sekspood, massazh ja pandimaja - kõik käe-jala juures.

Kiviajal naabriga tüli ei noritud

Peeter Laurits
ajaleht@uusmaailm.ee

Mitte alati pole ühiskondliku järjepidevuse garantiiks olnud sõjakus. Ühest võimalikust rahumeelsest ühiskonnast, kus keskseks väärtuseks oli emadus, räägib jääajajärgse arhitektuuri näitel Uue Maailma sõber ja fotograaf Peeter Laurits.

Noorem kiviaeg on meie kultuurimälu pimetähn. Ajalookäsitlus algab reeglina põgusa ülevaatega koopainimeste eluolust, mainitakse Lascaux ja Altamira virtuoosseid loomakujutisi ja sealt libisetakse sujuvalt otse antiiki, jättes vahele ligi 10 000 aastase perioodi, mil Euroopas taganes mannerjää, leidis aset neoliitiline revolutsioon ja kujunes välja väga rikas ja põnev tsivilisatsioon.

Selle vahelejätmise põhjuseks on üsna ilmselt neoliitikumile järgnenud uue kultuuritüübi ekspansioon, mis eelnenu osalt üle võttis, osalt demoniseeris ja osalt ära unustas. Tegemist oli patriarhaalsete ja sõjakate kaspiataguste aaria rändhõimudega, mõne uurija arvates kentauride prototüüpide ja päris kindlalt tänaste europiidide esivanematega, kes tegid siin nii puhta töö, et minu teada on vana-euroopa keeltest säilinud ainult ugrilased ja baskid. Ja siis veel see haigutav auk kultuuriloos neoliitikumi kohal.

Argiarusaamade kohaselt on kõik, mis leidis aset enne antiiki, barbaarne, brutaalne, agressiivne, vaene ja metsik. Tegelikult toimus jääajajärgsel perioodil neoliitilise revolutsiooni käigus tohutu hüpe nii elulaadis kui tunnetuses. Nooremal kiviajal hakati kodustama loomi ja mindi üle põlluharimisele, see tähendas tagavarasid ja stabiilset toidulauda. Leidis aset esimene demograafiline plahvatus.

Leiutati keraamika ja tekstiil – mitmeastmelised tehnoloogiad, mis eeldasid tegevuse täpset planeerimist ja töö jaotamise koordineerimist. Hakati viljelema abstraktset kunsti – seniste looma- ja inimkujutiste asemel hakkas domineerima sümboolseid tähendusi kandev geomeetriline ornamentika. Elulaad muutus paikseks ja sellega seoses tekkis arhitektuur tänapäevases tähenduses.

Ei mingeid hierarhiaid

Suurim seni välja kaevatud neoliitiline asula on Catal Höyük Türgis, mis on pärit 8000 a ema, rangelt võttes mesoliitikumi ja neoliitikumi piirilt. Parimatel aegadel võis selles asumis koos elada kuni 10 000 elanikku. See on siis umbes sama suur kui Keila linn.

Hooned on kokku kobardunud kärgses struktuuris, hierarhilisi ega varanduslikke eristusi linnaelanike vahel pole õnnestunud arheoloogilise materjali põhjal tuvastada. Majad Catal Höyükis on küllalt sarnased, kuid ehitatud erinevaid materjale ja töövõtteid kasutades. Siit paistab ilmnevat, et oma peavarju eest ei hoolitsenud mitte ehitusettevõtjad ja kinnisvaraarendajad, vaid igaüks ise.

Ka rituaalsed hooned polnud teistest kuigipalju suuremad ja uhkemad, neid eristavad muudest vaid altarid ja leitud skulptuuride ja seinamaalingute suur hulk. Siin on mõtlemise ja uurimise ainet anarhismi ideoloogidele. Tuleb välja, et 10 000 liikmega kogukonna funktsioneerimine on vägagi võimalik ka ilma varandusliku kihistumise ja tsentraalse juhtimiseta.

Kuidas see kogukondlik kokkuleplus täpselt aset leidis, ei pruugi me kunagi teada saada, sest arheoloogilised leiud meile tavaliselt nii detailset teavet ei anna. Saame rakendada vaid analoogiaid näiteks teiste, meile tuttavate loodusrahvastega, kelle kultuuris leidub sarnaseid elemente. Suurepäraseks lugemiseks Lõuna-Ameerika hõimude sotsiaalsest korraldusest on Claude Levy-Straussi "Nukker troopika" (Varrak 2001)

Röövimine ja rüüstamine muutusid rahvamajandusharuks alles pronksiaegsete sõjavankri-kultuuride ajal

Sõjast pole jälgegi

Kõige hämmastavam Catal Höyüki juures on aga see, et kuigi see asum on olnud pidevalt asustatud vähemalt 4000 aasta vältel, puuduvad seal nii kaitserajatised kui mistahes viited sõjategevusele arheoloogilise materjali seas.

Kaitserajatised puuduvad ka Skara Brae asulas Orkney saarestikus, mis on dateeritud 3000 a ema ning on samuti kasutusel olnud väga pika aja vältel. Tegemist on sõna kõige otsesemas mõttes kiviaegse asulaga, sest mitte ainult hooned, vaid ka mööbel on valmistatud kivist. Ka kanalisatsioon, mis tihtipeale puudus keskaegsetes linnades, on Skara Braes täiesti olemas ning valmistatud kivist. Kaitsemüüre polnud aga kellelgi pähe tulnud laduda, ehkki meie jaoks on just kaitsemüür ja kindlusetorn vanaaegse kiviarhitektuuri arhetüübiks.

Kaitserajatised puuduvadki euroopa noorema kiviaja arhitektuuris sootuks. Samuti puudub neoliitilises kunstis sõja motiiv ning arheoloogilises materjalis lahingukaotustega seostatavad matused. Oponendid on väitnud, et sõjakultus puudus üldise vaesuse või liighõreda asustuse

Skara Brae varemed.

Siis kui rohi oli rohelisem

tõttu. Kuidas aga seletada seda, et aaria invasiooni ajaks kõik sõjapidamise eeldused järsku olemas olid? Samuti leiame tapmist ja tagaajamist, vibude ja odadega vehkivaid vinnas nokudega onkleid neoliitikumi eelses mesoliitikumi kunstis. Tundub pigem, et neoliitilises kultuuritüübis ei olnud sõjapidamine elulaadi osana tunnustatud. Röövimine ja rüüstamine muutusid rahvamajandusharuks alles pronksiaegsete sõjavankrikultuuride ajal.

Emadusele orienteeritud

Neoliitikumist leiame selle asemel aga hämmastavalt rahumeelse ja koostööle orienteritud kultuuritüübi. Mõned uurijad, näiteks Maria Gimbutas on seostanud seda naise keskse rolliga ühiskonnas. Tõepoolest, kui analüüsida noorema kiviaja arheoloogilisi leide, siis kujukeste üldhulgast on 80% ringis selgelt naiselike tunnustega. Mehelikke statuette on umbes 5% ja ülejäänute puhul on sooline kuuluvus vaieldav. Gimbutase järgi on see märk sünnitamisele ja kasvule orienteeritud emajärgsest kultuurist, kus domineerivad maaema tüüpi jumalannad ja kaitsevaimud.

Muidugi jääb kahtlus, et mehelike tunnustega jumalakujutisi on nii palju vähem leitud hoopis muudel põhjustel. Näiteks võib oletada, et traditsiooniliselt küttimise ja metsaga seotud meeste kultuspaigad asusid hoopis väljaspool küla, metsas või järvekaldal ning ei olnud seotud püsiva hoonestusega. Sellisel juhul võib meeste rituaalidega seotud kultusesemete peale sattuda vaid juhuleidudena, nii nagu see enamasti ongi juhtunud.

Ikkagi ei lükka see ümber maaema keskse elu ülistava tugeva kultustüübi olemasolu, mille valguses paistavad agressiooni-, domineerimise- ja sõjakultus üsna napakate luuludena. Pigem võib oletada, et neoliitikumis kehtis tänapäevasest palju tasakaalustatum ühiskonnakorraldus. Rollid ja ülesanded olid omavahel selgelt jagatud – meestel omad tegemised, naistel omad. Ühtesid kultuseid pidasid naised, teisi mehed ja osad kultused olid mõistagi ühised. Kui mitte mujal, siis igatahes sigivusriitustel saadi alati kokku. Sarnast kogukonna jagunemist tunnevad mitmed loodusrahvad tänini ja riituste jagunemist sugude vahel võis veel hiljaaegu näha seto küladeski.

Surnud maaema juurde

Aga tagasi arhitektuuri juurde. Kaitserajatiste asemel leiame väga erinevatest euroopa paikadest hoopis selgesti välja arendatud emakoja sümboolikat. Kenaks näiteks on Bretooni ja Iirimaa pikk-kääbaste sissekäigud, mis anatoomilise täpsusega kujutavad tupeava. Tunnelkalmete rajajad püüdsid oma surnute viimase koja teha nii maa-ema üsa sarnaseks kui võimalik. Kääpasse viiv tunnel tähistas tuppe, koobas emakat. Mullakuhjatis või mägi, mis kalmet kattis, on maaema raseduse sümbol.

Mõnede lääne euroopa tarandkalmete põhiplaan on linnulennult vaadates selgelt antropomorfne. Lisaks paksule rasedale kõhule ja pirakatele tissidele on maam-

Kaasaegne elukorraldus ei ole ühiskondliku täiustumise ainumõeldav arengusuund ning keskkonnahädade ja õhus rippuva tuumalöögi valgel oleks põhjust ideoloogilisi prioriteete ümber hinnata

ammal ka pea ja jalad, mõnedel isegi silmad. Kividega ääristatud sissekäigutee kulges avatud jalgade vahelt ja läbis üsakujulise sissepääsu koopasse. Surnu pandi tagasi maaema rüppe. Surm oli seks maa emaga. Ega kirikupõrandasse matmine ei olnud mingi kristlaste leiutis. Kääbas oli tempel ka juba ammu ennem neid. Samasse pühamusse maeti korduvalt ja seal toimetati matustele lisaks muidki riituseid. Mõnede gooti kirikute põhiplaanides on aimatavad veel maaema kaunid kumerusedki.

Üks suur ja tähelepanuväärne üle 6000 aasta vanune asula on välja kaevatud Doonau äärest Lepenski Virist. Kõik kojad on enam vähem ühesuurused ja sarnase kujuga, pealtvaates lõigatud tipuga kolmnurga kujulised, täpsemini 60´ nurgaga ringi sektori kujulised. Kõik kojad on hämmastavalt peenelt dimensioneeritud kasutades nutikat moodulsüsteemi. Geomeetriline mõtlemine pidi sellel rahval väga tugev olema. Koja keskseks paigaks on kiviplaatidest laotud neljakandiline kolle ehk lee. Selle otsas asub süvendiga altarikivi, mis on ümbritsetud kivist altarikausside ja skulptuuridega. Mõnes kojas on altariks suur monoliit.

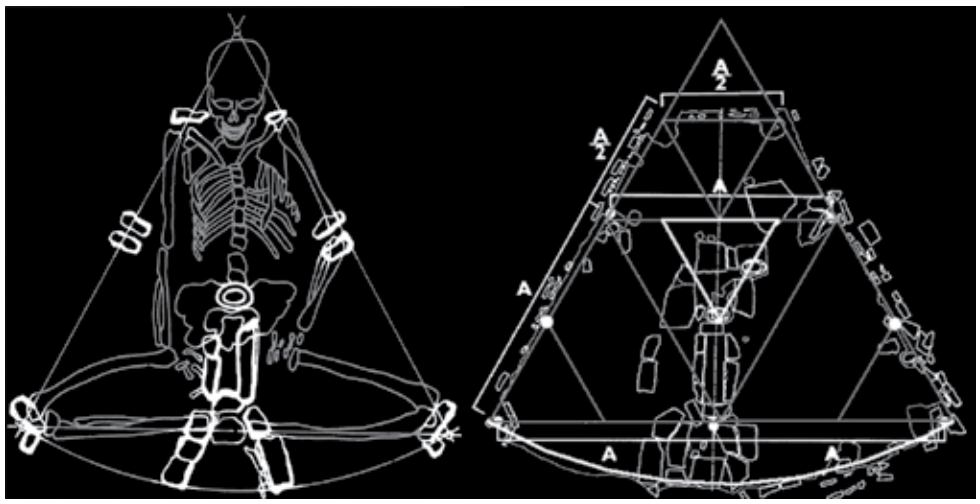

Lepenski Viris maeti inimesed kindlas asendis kotta. Kui võrrelda matmispoosi koja põhiplaaniga, võib teha huvitavaid tähelepanekuid.

Vundamendi jälgi kodadel pole, küll aga postiauke. Postiaugud on viltused, järelikult oli hoone kaldseintega. Kattematerjal pidi neil väga kerge olema – puukoor, nahad, kõrkjad. Konstruktsiooniskeem eeldab aga tunduvalt insenerlikumat mõtlemist kui püstkoda. Maja põhistruktuuri kivikonstruktsioonid ja koja põrand olid üle valatud punase lubjakivi purust keedetud mördiga. Pärast mõningat kuivamist tambiti see mass tihkeks ja siluti.

Seejärel ehitati puitkonstruktsioon.

Koda moodustab nii eest kui pealtvaates jumalanna sarikamärgi. Pealtvaates võib koja telgstruktuuril eristada antropomorfset kujundit – A tähe sarnast harkisjalgset figuuri, mille kehaks on kolle ja peaks altar. Siseneja astub läbi jumalanna jalgade vahelt. Puitstruktuuri ülalhoidev emapuu toetub figuuri üska. A tähe kujulised jumalanna sarikad korduvad koja sees veel kord vähendatud mõõtkavas nende kolmnurkadena, mis ümbritsevad kollet.

Surnud maeti ka selles hoonetüübis tihtipeale kotta, põranda alla. Selleks kaevati neile samasuguse lõigatud tipuga kolmnurga kujuline haud, mille põrand kaeti samasuguse punase mördiga nagu ka koja põrand. Surnu sängitati lootoseasendis, pea haua tippu suunatuna. Kui projitseerida surnu asend proportsionaalselt koja põhiplaanile, siis satub kolle genitaalide ja altar naba kohale. Lepenski Viri kojad olid ühtaegu nii elupaik kui surnuaed kui tempel – jumalanna kõigi kolme aspekti koda.

Käesoleva rohkem kui põgusa sissejuhatuse najal ei tahaks ma teha mingeid muid kaugeleulatuvaid üldistusi kui seda, et euroopa noorema kiviaja arhitektuur peegeldab hoopis teistsugust elulaadi kui see, kus me täna elame. Esiteks puudus tollal süstemaatiline sõjategevus ja teiseks oli naisel ja emal kogukonnas hoopis kesksem tähendus kui tänapäeval. Kaasaegne elukorraldus ei ole ühiskondliku täiustumise ainumõeldav arengusuund ning majanduskriiside, keskkonnahädade ning õhus rippuva tuumalöögi valgel oleks ehk põhjust oma ideoloogilisi prioriteete ümber hinnata. Minu meelest on tänase jõhkra koloniaalpoliitika, olelusvõitluse ja vaba konkurentsi liberaalne maailm üllatavalt vaimuvaene. Seesugune ajast ja arust eluhoiak sobib rohkem kaspiataguste kentauride röövlilaagrisse kui XXI sajandisse. U

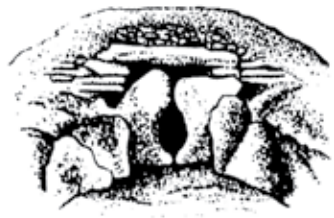

Glouchestershire kääbaste sissekäik.

Lepenski Viri ehitise rekonstruktsioon.

Uue Maailma bluus 2

Jürgen Rooste

kui sured lased siia puistata tuha
väike-ameerika kesk-ameerika luha

neljapäevaöösel viie maantee ristil
annad vanakurjal veretilgapistist

et taganeks betoon ja klaas
me ümbert -- nõme igiasfaltaas

et vanade puitmajade kõverjooned
et lobudikud lääpas abihooned

küünlad aknail -- korstnasuitsurodu
ikka oleksid me hinge koduks

jah -- olgu päälegi see maailm uus
mu laul on uue maailma bluus

Super nº1 kangelased

Kapoti Arvo vs Kalev

Marko Ausma